

AMSTERDAM, Oude Kerk

Motief: *Grote drieklank (I-IV)*

Klok	I	II	III	IV
Naam	<i>Vrijheid</i>	<i>Liefde</i>	<i>Hoop</i>	<i>Geloof</i>
Gieter	François Hemony (Amsterdam)	Claude Fremy (Amsterdam)	Pieter Seest (Amsterdam)	François Hemony (Amsterdam)
Gietjaar	1658	1686	1771	1658
Sch. h. z. kr.	1464 mm	1160 mm	919 mm	710 mm
Diameter	1749 mm	1401 mm	1167 mm	869 mm
Wanddikte	130 mm	103 mm	88 mm	62 mm
Verhouding	1:13,4	1:13,6	1:13,2	1:14
Profiel	Middelzwaar	Middelzwaar	Middelzwaar	Middelzwaar
Gewicht	3458 kg	1700 kg	875 kg	450 kg
Grondtoon	Bes-30	d-30	es-32	bes-44
Slagtoon	bes-37	d ¹ -50	f ¹ -80	bes ¹ -43
Prime	bes-34	d ¹ -30	f ¹ -103	bes ¹ -38
Terts	des ¹ -24	f ¹ -30	as ¹ -96	des ² -24
Kwint	f ¹ -33,8	a ¹ -25	bes ² -36	f ² -58
Octaaf	bes ¹ -37	d ² -50	f ² -80	bes ² -43
Duodeciem	f ² -38	a ² -52	c ³ -69	f ³ -48
Bovenoctaaf	bes ² +20	d ³ +4	f ³ -14	bes ³ +10
Systeem	Krukluidas	Krukluidas	Krukluidas	Krukluidas
Aandrijving	Handmatig	Handmatig	Handmatig	Handmatig

Klankanalyse Chardy van Riel en Leander Schoormans ter plaatse op a=440 Hz, afwijkingen in cents. Op 7 februari 2015 (elektr.), corr. 29 maart 2025. (I-IV)

Verder nog overige klokken.

Klok	V	VI	VII	VIII
Naam	<i>Naamloos</i>	<i>Angelus</i>	<i>Uurslagklok</i>	<i>Kwartierslagklok (kombel)</i>
Locatie	<i>Lantaarn toren</i>	<i>Dakruiter</i>	<i>Oorspronkelijk achter het orgel. Huidige verblijfplaats onbekend.</i>	<i>Oorspronkelijk achter het orgel. Huidige verblijfplaats onbekend.</i>
Gieter	anoniem	Eijsbouts (Asten)	Anoniem; Willem en Jasper Moer (?)	anoniem
Gietjaar	15 ^e eeuw?	2006	1508	1617?
Sch. h. z. kr.		631 mm		
Diameter	1250 mm (ca.)	763 mm	340 mm (Bijtelaar)	
Wanddikte		57,0 mm		
Verhouding		1:13,4		
Profiel		Middelzwaar		kom
Gewicht		287 kg	35 kg	
Grondtoon	fis+19	c ¹ -31		
Slagtoon	f ¹ -36	c ² -11		
Prime	d ¹ -52	c ² -51		
Terts	as ¹ -35	es ² -6		
Kwint	c ² +35	g ² -51		
Octaaf	f ² -36	c ³ -11		
Duodeciem	c ³ -43	g ² +1		
Bovenoctaaf	f ³ +10	c ³ +66		
Systeem	Stilhangend	Rechte luidas	Stilhangend	Stilhangend
Aandrijving	N.v.t.	Handmatig	n.v.t.	n.v.t.

Elektronische klankanalyse op a=440 Hz, afwijkingen in cents. Op 29 maart 2025 (klok V). Op 25 oktober 2025 (VI).

Klokken VII en VIII aangetroffen door LS in 2009, en door CvR in 2015. Nu onbekende verblijfplaats.

Opschrift en versieringen:

Klok I:

Kroon: 6-armig, versierd met leeuwenkoppen¹ aan alle kroonarmen.

Op de kop: 2 sierranden.

Bovenfries: klokstemmende/klokspelende engelen, naar model Artus Quellinus. (h. 52 mm)

Letterrands: 1 letterrand met opschrift in Antiqua (letterh. 35 resp. 20 mm) + OPTIMA QVALQ_{VE} DIES MISERIS MORTALIB' ÆVI, PRIMAFVGIT: SVBEVNT MORBI. TRISTIS_{QVE} SENECT_{VS}; ET LAB_{OR} ET DVRÆ RAPIT INCLEME_{NTIA} MORTIS.

Onderfries: palmetten van acanthusbladeren.

Flank: gelauwerde krans met strik, met daarbinnen het Amsterdamse stadswapen. En daaronder de tekst A° 1659. (h. 52 mm)

Verder: wapen Cornelis de Graaf Heer van Zuydt Polsbroek. Wapen Ioan Huydecoper Heer van Marsseveen.

Faussure: 5 sierranden.

Lip: 4 sierranden (waarbij de 2^e van boven zeer smal).

Klok II:

Kroon: 6-armig, versierd met putti aan alle kroonarmen.

Op de kop: 2 sierranden.

Bovenfries: klokstemmende/klokspelende engelen, naar model Artus Quellinus. (h. 52 mm)

Letterrands: 1 letterrand met opschrift in Antiqua + DELECTAT ROSEO SURGENS AURORA CUBILI: DELECTAT REDIENS VESPERE GRATA QUIES CLAUDY FREMI ME FECIT AMSTELODAMI ANNO 1689.

Onderfries: palmetten (acanthusbladeren) (h. 52 mm)

Flank: (avers) stadswapen van Amsterdam

(revers) de wapens van de burgemeesters Nicolaas Witsen, Joan de Vries en Willem van Loon.

Faussure: 5 sierranden, waarvan de buitenste twee smal.

Lip: 4 sierranden.

Klok III:

Kroon: 6-armig, versierd met twee randen aan elke kroonarm.

Op de kop: 4 sierranden

Bovenfries: onherkenbaar, sterk gecorrodeerd. Volgens Bijtelaar 1943: klokspelende engelen, naar model Artus Quellinus. (h. 52 mm)

Letterrands: 1 letterrand, met opschrift in Antiqua: ME FECIT PIETER SEEST AMSELODAMI [? sic] ANNO 1771

¹ Volgens Bijtelaar mannenkoppen

Onderfries: onherkenbaar, sterk gecorrodeerd. Volgens Bijtelaar 1943: krullenpartijen met daarin een masker. (ca. 70 mm)
Flank: het Amsterdamse stadswapen in cartouche, omgeven door voluten en een keizerskroon.
Faussure: 3 sierranden, waarvan de middelste in hoog reliëf.
Lip: 2 sierranden
Klok IV:
Kroon: 6-armig, versierd met putti aan alle kroonarmen.
Op de kop: 2 sierranden.
Bovenfries: palmetten (acanthusbladeren) (h. 33 mm)
Letterrands: 1 letterrand met opschrift in Antiqua (letterh. 16 mm): + SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM FRANCISCUS HEMONY ME (n.b. M is vreemd gevormd!) FECIT AMSTELODAMI ANNO DOMINI 1659.
Onderfries: idem, maar dan omgekeerd (h. 33 mm)
Flank: gelauwerde krans met strik, met daarbinnen het Amsterdamse stadswapen.
Faussure: 5 sierranden.
Lip: 4 sierranden (waarbij de 2^e van boven zeer smal).

Klok V:
Kroon: 6-armig, met twee banden aan elke kroon arm versierd.
Op de kop: 2 sierranden.
Bovenfries: 2 sierranden.
Letterrands: nov (B) vvaer (B) heen (B) dat (B) ic (B) niit (B) enkan (B?) ghenere (B) dat doet (B) mi (B) verdraghen (B) leren (B)
Onderfries: twee sierranden.
Op de bovenflank bevinden zich niet nader te duiden ruit- en cirkelvormige reliëfs.
Faussure: 2 sierranden. Op de faussure bevinden zich overigens veel (diepe) slagsporen (steeds in paren!) die duiden op veelvuldig gebruik van meerdere hamers.
Lip: geen sierranden.
N.B. Het Nederlandse opschrift doet sterk denken aan klokken van Butendiic (vgl. Nederlangbroek en Naarden). Qua uiterlijke kenmerken lijkt het echter niet op een klok van Butendiic.

Klok VI:
Kroon: 6-armig, in Hemonystijl
Op de kop: geen sierranden.
Bovenfries (h. 55 mm): tussen parelranden een fries met krulwerk en zittende hondjes.
3 Letterrands (letterh. 8 mm) : AL WARE HET, DAT IK MET DE TONGEN DER

MENSEN EN DER ENGELN SPRAK * MAAR HAD DE LIEFDE NIET * IK WARE
SCHALLEND KOPER * OF EEN RINKELENDE CIMBAAL. / WEER KLINK IK *
DOOR JACOB BLOM (1893-1969) ∞ MAARTJE VAN DER OORD (1898-1991) *
HUN DANKBARE KLEINZON HENDRIK JACOB ROELOEF KAPTEIN * 700
JAREN OUDE KERK GODS HUIS * AMSTERDAM AD 2006 * / EIJSBOUTS
ASTENSIS ME FECIT

Onderfries (h. 33 mm): tulpachtige hangende bloemen, voortkomend uit
tweepassen en boogjes, daarvoven parelranden

Flank: 5 sierranden, de middelste zijnde afgezet (Hemony-stijl)

Lip: geen sierranden.

Klok VII:

Geen kroon.

Op de kop 3 sierranden?

Bovenfries: kruisbloemen met daaronder parelranden.

In letterrand, gotische letters met R=Rozet + (R) ihesus (R) maria (R) anna (....)
verder geen foto's maar volgens Bijtelaar. maar waarschijnlijk; ora (R) pro (R)
nobis (R) anno (R) domini (R) m (R) ccccc (R) viii

Daaronder 2 sierranden.

Flank: wapen van Loenen aan de Vecht (Bijtelaar)

Faussure: 5 sierranden, waarvan de middelste enigszins afgezet.

Lip: 3 sierranden?

n.b. Aan de hand van de versieringen van deze klok is de klok degelijk naar
een Brabantse gieter toe te schrijven. Heel waarschijnlijk gaat het over de
klokkengieterij Moer, die betrokken was bij het gieten van meerdere klokken
voor de Oudekerkstoren (zie ook geschiedenis).

Klok VIII:

Onversierd.

Jaartal 1617 op basis van het torenuurwerk wat in dat jaar wordt opgeleverd.

Vooroorlogse klokkengeschiedenis

Klok I				
Registratienr.	Afgeleverd naar	Gieting	Diameter	Gewicht
7-C-15	Blijft.	Francois Hemony, 1658	175 cm	3700 kg
Door oorlogshandelingen verwoest		nee		

Opschrift: zie boven.

Klok II				
Registratienr.	Afgeleverd naar	Gieting	Diameter	Gewicht
7-C-17P	12-01-1943. ?	Claude Femy, 1689	140 cm	1660 kg
Door oorlogshandelingen verwoest		nee		

Opschrift: zie boven.

Klok III				
Registratienr.	Afgeleverd naar	Gieting	Diameter	Gewicht
7-C-16P	12-01-1943. ?	Pieter Seest, 1771	120 cm	1070 kg
Door oorlogshandelingen verwoest		nee		

Opschrift: zie boven.

Klok IV				
Registratienr.	Afgeleverd naar	Gieting	Diameter	Gewicht

			r	
7-C-20	Blijft.	Anoniem, 1505(?)	125 cm	1230 kg
Door oorlogshandelingen verwoest		nee		

Opschrift: zie boven.

Verdere klokkengeschiedenis.

15^e eeuw: een luidklok wordt gegoten, die tegenwoordig in de lantaarn hangt.
ca. 1500: er bevindt zich een voorslag van waarschijnlijk 5 klokken.

1511/1512: Willem en Jaspar Moer gieten minstens twee klokken, die volgende gewichten dragen: (1) Salvator, 3700 kg, (2) Petrus 298 kg. De slagtonen van het gelui in 1511 waren: b-dis¹-fis¹-b¹.

1530: Gobel Zael hergiet de Nicolaasklok. Deze weeg 603 kg.

1550: wordt melding gemaakt van vier klokken, de “boevenklok” en drie grote klokken

1561: Jan Moer giet een klokkenspel met 13 voorslagklokken voor de Oudekerkstoren, komen echter terecht in de Stadhuistoren.

1566: Jacob Waghevens en Adriaen Steylaert gieten een nieuwe voorsalg van dertien klokken, bij vijf andere.

1617: De 13 voorslagklokken worden verkocht aan de Zuidertoren.

Hendrick Aeltz. van Meurs giet een nieuw spel van 20 klokken (gewichten 2260 t/m 85 kg).

Geraert Koster giet een heeluurslagklok van 7677 pond (3838 kilo). Deze klok draagt het opschrift: ALS GHY HOORT DEES CLOCK GESLACH, SOO DENCKT DAN AEN U STERFFDACH.

Wouter Geurtsz. Maakt het uurwerk en speeltrommel.

1659: de luidklokken worden verkocht aan (1) Zuidertoren Amsterdam, (3) Nederlands Hervormde Kerk te Hauwert en (4) Nederlands Hervormde kerk te Purmerland.

1659: giet François Hemony vier luidklokken voor de Oudekerkstoren, stemmend in het akkoord bes-d¹-f¹-bes¹ (geïnspireerd op het Moergelui).

1686: giet Claude Fremy de d¹ om nadat haar voorganger is gebarsten.

Verantwoordelijk voor het stemmen van de klok is Sybrandus van Noordt.

1700: Jan Albert de Grave giet twee nieuwe klokjes voor de beiaard.

1771: Pieter Seest giet de f¹ van Hemony om. Zij weegt 100 kg lichter dan de voorganger van Hemony.

1866: Het gebruik van klok IV als boomklok (om 's avonds het sluiten van de bomen in de waterwegen aan te geven) is niet meer nodig. De bes¹-klok wordt verkocht aan het politiebureau op het Leidseplein, waar het tot in 1902 hangt. Ze wordt dan opgehangen in het American Hotel.

1898: De klokken worden door de fa. Addicks omgehangen aan krukluidassen.

1932: De beiaard wordt omvangrijk gerestaureerd naar 'Mechelse standaarden' volgens de inzichten van Jef Denijn. De De Grave-klokjes worden vervangen door exemplaren van John Taylor.

1940: Petit & Fritsen giet één nieuwe beiaardklok (d⁴).

1943: Er waren plannen om de historische klok V als Beursbengel op te hangen, maar omdat dit voor dergelijke constructieve problemen zou zorgen, heeft men dit niet gedaan.

1947: de bes¹ keert weer terug naar haar oorspronkelijke locatie.

1964: De beiaard wordt omvangrijk gerestaureerd, en waar nodig worden klokken vervangen.

Pasen 1982: De vier luidklokken krijgen haar namen *Geloof, Hoop, Liefde en Vrijheid*.

Literatuur:

Bijtelaar, Bep (1943). Diverse tekeningen van de klokken.

Bijtelaar, Bep (1947). *De Zingende Torens van Amsterdam*.

Brouwer Archer, A. J. M. (1898), *Iets over de Amsterdamsche lui- en speelklokken en hare gieters*. In: Oud-Holland = publ. by the Netherlands Institute for Art History ; onder red. van A.D. de Vries ... [et al.]; nieuwe bijdragen voor de geschiedenis der Nederlandsche kunst, letterkunde, nijverheid, enz., jrg 16, 1898, 1898, v.a. pp. 22.

Janse, Herman (2004), *De Oude Kerk te Amsterdam*. Waanders, Zwolle / Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist.

Scheltema, J. H. (1863), *Aemstel's oudheid of Gedenkwaardigheden van Amsterdam*.

Weissmann, A. W. (1906), *Over Klokken*. In: Caecilia; algemeen muzikaal tijdschrift van Nederland jrg 63, 1906, pp.31.

